

Sofija A. Bilandžija*

Univerzitet u Beogradu, Filološki fakultet
Srbija

SUPKATEGORIZACIJA VERBALNIH KAUZATIVNIH KONSTRUKCIJA U NORVEŠKOM JEZIKU: ANALITIČKI KAUZATIV

Originalan naučni rad
UDC 811.113.5'367.625

Iako je kauzativistička literatura jedna od obimnijih u poslednjih 40 godina, ovoj temi nije posvećeno više pažnje u lingvističkoj skandinavistici, kako na planu formalne, tako ni na planu semantičke analize. U radu se iznosi predlog moguće klasifikacije analitičkih kauzativnih konstrukcija u savremenom norveškom jeziku, a ove konstrukcije se prema formalnim obeležjima smeštaju u sistem kauzativnih konstrukcija uopšte (morfološki i leksički kauzativ). Kao analitičke konstrukcije se izdvajaju one u kojima se dve uzročno povezane kauzativne mikrosituacije odvojeno kodiraju upotrebom pomoćnih kauzativnih glagola kao predikacije uzroka i dopune, koja se u norveškom jeziku tipično javlja kao infinitivska sintagma, te kao imenska reč/sintagma ili predložka sintagma.

Ključne reči: kauzativna konstrukcija, analitički kauzativ, pomoćni kauzativni glagol, norveški jezik.

1. Uvodne napomene

Pod kauzativnom konstrukcijom (u daljem tekstu: KK) podrazumevaju se formalna jezička (leksička i gramatička) sredstva izražavanja kauzativnosti kao šire semantičke kategorije. Tradicionalno je shvatanje da se kauzativnost u jeziku pojavljuje kao kakav *odnos* (kao, na primer, semantička kategorija kretanja), i to odnos dva *događaja* među kojima postoji nužna determinisanost prema kojoj prvi događaj dovodi do narednog. Reč je, dakle, o jednoj složenoj *kauzativnoj situaciji* (u daljem tekstu: KS), makrosituaciji koju čine minimalno dva poddogađaja ili mikrosituacije (S_1 i S_2) povezana *odnosom kauzacije* (Недялков & Сильницкий 1969:6, Frawley 1992:158). KS se u jeziku izražava različitim tipovima KK, a stepen eksplikacije ova dva poddogađaja u sprezi je sa načinima formalnog izražavanja koje dati jezik ima na raspolaganju. Za norveški jezik, u kom je kategorijalno značenje kauzativnosti slabije gramatikalizovano, KK karakteriše izrazita strukturno-semantička varijantnost jer formalna sredstva izražavanja KS mogu pripadati različitim nivoima jezičkog sistema. Upravo zbog razuđenosti formalnih sredstava iskazivanja, kako na međujezičkom, tako i na unutarjezičkom planu, veoma čest

---

* Filološki fakultet u Beogradu, Studentski trg 3, 11000 Beograd, Srbija; e-mail: sofija.bilandzija@fil.bg.ac.rs

pristup u kauzativistici je onomasiološki u kom se polazi od *semantički* validne definicije KS, a tek se potom ispituju formalne jedinice izražavanja.

Fokus ovog rada je na verbalnim KK, onim konstrukcijama u kojima se komponenta kauzacije iskazuje glagolskom leksemom, iako postoji niz suprasegmentnih i drugih nesuprasegmentnih načina na koje se u norveškom jeziku mogu iskazati uzročno-posledični odnosi. Između ostalog, to su različite naporedne sintaksičke konstrukcije primarno asindetskog tipa, veznici kojima se uvode uzročne zavisne rečenice (*fordi, siden, ettersom, nå, da* i *for*) i naposletku, prilozi (*derfor, altså, da, dermed, følgelig*), predlozi (*av, med, for, over, ved, for...skyld, på grunn av*) i imenice (*årsak* i njeni sinonimi: *grunn, opphav, bakgrunn, forutsetning, foranledning*).

2. Kriterijumi supkategorizacije i status KK

Podela glagolskih kauzativnih konstrukcija je u literaturi raznolika, ali najčešća linija koju autori prate tiče se strukture i produktivnosti neke KK, te se kauzativne konstrukcije mogu klasifikovati na osnovu prirode i kompleksnosti njihove morfosintaksičke strukture (up. i Недялков & Сильницкий 1969, Viberg 1983, Comrie 1989, Haspelmath 1993, Kulikov 2001, Shibatani & Pardeshi 2001). Pod kompleksnošću strukture podrazumeva se da li se poddogađaji KS, dakle, S_1 i S_2 , izražavaju skupno ili odvojeno – kakvim afiksom, na nivou jedne glagolske lekseme, jednom ili dvema klauzama. Produktivnost neke KK se, kao i inače u lingvistici, koristi da označi sposobnost konstrukcije da određenim sredstvima konstantno tvori nove oblike koji se mogu predvideti.

U tipološkoj i semantičkoj literaturi se termin kauzativ najčešće koristi u širem smislu (Kulikov 2001:888), ali se u gramatičkoj literaturi ovaj termin koristi mnogo uže, kao glagol u regularnoj formalnoj i semantičkoj opoziciji prema odgovarajućem nekauzativu, tj. glagol koji je i formalno i semantički složeniji od svog nekauzativnog parnjaka. Kako se lingvisti na ovom polju i dalje pretežno bave nekim drugim porodicama i grupama jezika (na primer, česti su primeri iz japanskog, turskog ili finskog jezika), gde postoji *produktivna morfološka kauzativizacija*, literatura ostaje u potpunosti nedorečena kada je u pitanju način tvorbe kauzativnih glagola u savremenim skandinavskim jezicima. Pošto norveški jezik pripada onim jezicima kod kojih u sinhronijskom preseku više ne postoje sistemski produktivni afiksi kojima se od nekauzativa izvode kauzativni parnjaci, on pripada grupi jezika u kojima se formalno markira proces *de tranzitivizacije*, na primer, izvođenjem dekauzativnih

glagolskih leksema pomoću polisemnih refleksivnih markera *se/-s, seg*. Iako se u norveškom jeziku kauzativna značenja izražavaju primarno leksički, status i tvorbena struktura kauzativnih glagola ostaju nesistematizovani, kao i njihov odnos prema drugim tipovima KK, ma koliko neproduktivne one bile.

Termin *kauzativni glagol* (u daljem tekstu: KG) zauzima centralnu poziciju u razmatranju kauzativnih situacija jer se njime iskazuje komponenta kauzacije koja spaja dve semantičke sfere, aktivnost i stanje. Ipak se čini da u kauzativistici još uvek postoji nekonzistentna upotreba ovog termina, te nije uvek potpuno jasno da li autor pod tim podrazumeva glagol koji izražava sveukupnost KS ili samo onaj koji izražava S_1 . Pritom i norveški izvori, a i skandinavski generalno, termine *kauzativni glagol* (nor. *kausativt verb*)/*kauzativ* (nor. *kausativ*) koriste retko, a i tada prilično nejednoznačno i neujednačeno. Pod ovim terminima se u skandinavistici razmatraju minimalno tri moguće upotrebe: samo oni glagoli koji izražavaju S_1 , tj. pomoćni kauzativni glagoli, potom tranzitivni članovi glagolske opozicije poznate pod terminom *parverb* (Golden, Mac Donald & Ryen 2008:140) i konstrukcija poznata pod nazivom *få-pasiv* (Faarlund, Lie & Vannebo 1997:849). Nekoliko decenija tipoloških, sintaksičkih i semantičkih studija kauzativnosti i, doduše mnogobrojne i nepoklapajuće, podele u njima ne korespondiraju sa pristupom kauzativnim glagolima u skandinavskim gramatikama, koje je vrlo često nesistematično i najčešće preusko.

Obično se u kauzativistici izdvajaju *tri osnovna tipa tipa* kauzativnih konstrukcija (up. Comrie 1989:167-168, Kulikov 2001:886-887), a to su: (a) *analitički* ili *sintaksički kauzativ*, (b) *morfološki kauzativ* i (c) *leksički kauzativ*. U narednim poglavljima iznosi se opšti pregled konstrukcija koje bi se mogle klasifikovati kao analitičke KK u norveškom jeziku, kao i nekoliko problemi supkategorizacije.

3. Analitički kauzativ

Analitičke kauzativne konstrukcije jesu konstrukcije u kojima se odvojeno kodiraju S_1 i S_2 . Ova vrsta konstrukcije se naziva ponekad još i *perifrastičnim*, *sintaksičkim* ili *pomoćnim kauzativom* (up. Comrie 1989:167, Kulikov 2001:886).¹

---

¹ U kauzativistici se i dalje vode rasprave o sintaksičkim kriterijumima za definisanje analitičkog kauzativa, tj. o statusu dopune predikatu uzroka. Proglašavanje biklauzalnosti za suštinski kriterijum analitičkog kauzativa jedan je od kamenova spoticanja u tipološkim podelama. Stoga se definicije najčešće zadovoljavaju time da je odvojeno kodiranje situacija uzroka i situacija rezultata dovoljan preduslov analitičnosti kakve KK.

Analitičkom kauzativnom konstrukcijom u norveškom jeziku smatraće se složena kauzativna konstrukcija koja sadrži verbalnu sintagmu u kojoj se kauzacija obavezno izražava *pomoćnim kauzativnim glagolom* *få* ('dobiti') ili *gjøre* ('činiti'), a uzrokovano stanje (S_2) se kodira u obliku obavezne dopune (v. niže). Na ovaj način analitičkim kauzativom podržavamo nešto uže shvatanje: perifrastično, ali i dalje monoklauzalno i kohezivno kodiranje KS, pri čemu ključnom odlikom smatramo izvestan stepen gramatikalizacije KK jer se u njoj pojavljuje nesamostalan pomoćni glagol koji sa kodiranjem uzrokovanog stanja čini jedinstven predikat (up. i definicije srodnih analitičkih kauzativa u Rawoens 2007:44 za švedski jezik, ili Verhagen & Kemmer 1997:62, Loewenthal 2003:97 za holandski jezik)².

Prvi oblik je predikat uzroka i on je predstavljen pomoćnim kauzativnim glagolom (up. *orsakspredikatet* u Rawoens 2007:44) i izražava čistu kauzaciju. Drugi oblik je predikat rezultata (up. *resultatspredikatet* u Rawoens 2007:44) i označava proces, lokaciju ili stanje do kog dovodi predikat uzroka. Pošto pomoćni kauzativni glagol ne može stajati samostalno, on zahteva dopunu koja se u norveškom jeziku tipično javlja kao infinitivska sintagma sa infinitivnom oznakom ili bez nje, te kao imenska reč/sintagma ili, pak, predložka sintagma.

3.1 Analitički kauzativ sa infinitivskom sintagmom

U ovu grupu spadaju one KK koje kao predikaciju uzroka sadrže pomoćni kauzativni glagol³, ali je predikacija rezultata sadržana u konstrukciji sa podređenom infinitivskom sintagmom, sa infinitivnom oznakom ili bez nje. Ovde se osim najfrekventnijeg pomoćnog kauzativnog glagola *få*, čija je ovo tipična konstrukcija, mogu javiti i neki drugi generični kauzativni glagoli sa punim leksičkim značenjem,

---

² Kulikov (2001:886) takođe upućuje na autore koji razlikuju analitičke kauzative (shvaćene kao i u našem radu, *sensu stricto*) od konstrukcija koje se odnose na kauzativne situacije (biklauzalne konstrukcije, „non-fused CCs“). Između ostalog, u analitičkom kauzativu upotrebljeni kauzativni glagoli (tj. pomoćni KG) nemaju mnoge osobine nezavisnih glagola, a to se prvenstveno odnosi na nemogućnost dodavanja sopstvenog argumenta i nemogućnost pasivizacije (za razliku, na primer, od leksičkih kauzativnih glagola tipa *tvinge* ili *prisiliti*, *naterati*). Ovo, naravno, ne znači da se termin analitički kauzativ u nekim drugim slučajevima ne može proširiti tako da obuhvati i slučajeve odvojenog kodiranja složene KS konstrukcijama sa dva predikata. U mnogim slučajevima se kauzacija kodira pomoću inherentno kauzativnog glagola, ali se konstrukcija može stepenovati ka većoj „sintaksičnosti“ (*føre til streik/føre til at arbeiderne streiker*, *gjøre noen glad/gjøre at noen gleder seg*).

³ Pomoćni KG su glagoli koji izražavaju isključivo semu kauzacije, bez specifičnog su leksičkog sadržaja. Oni su ili desemantizovani (kao, na primer, glagol *få*) ili su kauzativno upotrebljeni glagoli semantički veoma širokog značenja (kao, na primer, glagol *gjøre*). Pošto označavaju samo elementarnu semu kauzacije, oni su istovremeno i glagoli koji se koriste u parafraziraju semantičkog sadržaja drugih, multikomponentnih KG: *legge* (noe) → *få* (noe) *til å ligge*, *starte* (bilen) → *få* (bilen) *til å starte*, *minne* → *få til å huske*; *glede* → *gjøre glad*, *minske* → *gjøre mindre*, *sentimentalisere* → *gjøre sentimental*.

kao na primer *tvinge*, ili pseudokauzativni glagoli tipa *be* ('zamoliti'), *befale* ('narediti'), *anbefale* (špreporučiti'), *forby* ('zabraniti') ili *tillate* ('dozvoliti').

Glagol *få* se javlja uvek u konstrukciji sa predlogom *til* i infinitivnom sintagmom sa infinitivnom oznakom *å*. Pri tome se uvek profiliše KS sa dva učesnika, pri čemu je prvi učesnik uzročnik, a drugi, tzv. kauzant, jeste tip semiagentivnog učesnika koji zapravo sprovodi radnju/prolazi kroz radnju označenu infinitivskom sintagmom: *Bestefar fikk meg til å begynne med turn* ('Deda me je naveo da počnem da se bavim gimnastikom').

Pošto je jedini pomoćni KG u ovom tipu konstrukcije i iskazuje samo semu kauzacije, njegovo značenje je u toj meri generalizovano da nema restrikcija po pitanju taksonomske klase referenta semantičkih uloga koje se mogu kodirati na mestu uzročnika i kauzanta (čovjek, životinja, događaj, okolnost, prirodna sila i sl.). Upravo zbog te nespecificnosti se u norveškom jeziku jednim oblikom kodira ceo spektar različitih tipova kauzacije, od direktne fizičke kauzacije (*Han fikk steinen til å flytte seg bare 5 cm* 'Pomerio je gromadu samo za 5 cm'), preko različitih tipova indirektno kauzacije, kao što su, na primer, indirektna fizička kauzacija (*Ronaldo fikk tilskuer til å blø neseblod* 'Gledaocu je zbog Ronalda potekla krv na nos'), ubeđivanje (*Hun fikk foreldrene til å stemme SV* 'Nagovorila je roditelje da glasaju za Socijalističku levicu'), omogućavanje (*Temperaturstigning i havene får isen til å smelte* 'Porast temperature mora dovesti do topljenja leda'), pa sve do pukog prisustva koje dovesti do posledica reakcijskog tipa (*Røyken fikk meg til å hoste* 'Kašljala sam zbog dima').

3.2 Analitički kauzativ sa imenskom rečju ili sintagmom

Drugu podgrupu čine analitičke KK koje sadrže generični kauzativni glagol kao predikaciju uzroka, a kao predikacija rezultata se najčešće javlja neka pridevska/participska ili imenička sintagma.

Ono što zapravo podrazumevamo pod ovakvim konstrukcijama jesu izuzetno produktivne konstrukcije sa pomoćnim kauzativnim glagolom *gjøre* i *objekatskim predikativom*⁴; za razliku od glagola *få* i *la*, glagol *gjøre* ne dozvoljava dopunu u vidu infinitivske sintagme. Viberg (1983:9, 2006:250) smatra da je u sistemu složenih predikata glagol u značenju 'činiti' bazični dinamički operator kauzacije u kombinaciji sa pridevom (*Varme gjør meg svett* 'Znojim se od vrućine'), mada primećujemo da se može javiti i uz predlog *til* i imenicu/imeničku sintagmu (*Det var unektelig*

---

⁴ Objekatski predikativ veoma često iskazuje uzrok, ali ne nužno uvek: *De kaller henne Anne / Jeg regner henne for min beste venninne / Jeg har liggende en rapport fra skolen.*

kinakålen som gjorde oss til en salatspisende nasjon på 80-tallet ('Bez ikakve sumnje je kineski kupus ono što je osamdesetih od nas napravilo naciju koja jede salatu'). Pridev se u funkciji objekatskog predikativa javlja u sva tri stepena komparacije, a u pozitivu kongruira sa imenskom rečju na poziciji objekta u rodu i broju, ali ne i u određenosti, na isti način na koji subjekatski predikativ kongruira sa subjektom: *Publikums støtte gjorde oss bedre* ('Podrška publike nas čini boljima')/ *Mosjon gjør hunden sliten* ('Pas se umara od treninga').

Ovaj tip konstrukcija sa glagolom *gjøre* je u skandinavističkoj literaturi neopravdano zapostavljen kao analitička KK, naročito kada u obzir uzmemo to da se konstrukcije sa glagolom *gjøre* i nominalnom *at*-rečenicom posmatraju kao KK, te da se glagol *gjøre* u rečnicima veoma često pojavljuju kao parafraza nekog sintetičkog kauzativa, na primer, *ergre - gjøre arg*, *danisere - gjøre dansk*, *fete - gjøre fet(ere)*. Nešto više pažnje im je posvećeno u Greenall (2004) i Viberg (2006), a Hagen (2000:368), koji jedini spominje termin *kauzativni objekatski predikativ*, u jednoj sasvim kratkoj komparativnoj zabelešci komentariše kako su u norveškom jeziku ove konstrukcije najrodnije onome što se u kauzativistici smatra kauzativnom konstrukcijom.

U kauzativne konstrukcije ovog tipa možemo ubrojiti i druge kauzativne konstrukcije sa objekatskim predikativom, pri čemu predikacija uzroka nije iskazana pomoćnim kauzativnim glagolom. Ovde je reč o tzv. *faktivnim konstrukcijama*, u norveškoj gramatičkoj literaturi poznatijim pod nazivom *rezultativne konstrukcije* (no. *resultativkonstruksjon*). Samostalnost glagola koji se javlja u njima može se gradirati od kauzativnih glagola (*male* 'okrečiti'), preko drugih tranzitivnih glagola (*slå* 'udariti'), pa sve do neprelaznih glagola (*syng* 'pevati'). Takve konstrukcije su, na primer, *male/farge noe rødt* ('okrečiti/obojiti nešto u crveno'), *vaske noe rent* ('oprati nešto'); *skrive noe ferdig* ('napisati nešto'), *pumpe noe tomt* ('ispumpati nešto'). U konstrukcijama sa neprelaznim glagolom predikativ je obavezna dopuna, a one se mogu javiti i kao *povratne rezultativne konstrukcije* (no. *refleksiv resultativ konstruksjon*): *syng* *noen i søvn* ('uspavati koga pevanjem'), *sitte stolen i stykker* ('polomiti stolicu (dugotrajnim) sedenjem'); *skrike seg hes* ('vikati do promuklosti'), *gå seg vill* ('izgubiti se'). Semantika ovih konstrukcija je vrlo složena, a često izlaze iz fokusa istraživanja KK primarno zbog toga što predikacija uzroka nije iskazana generičnim KG. Zajedničko im je to što se profilise rezultat, a glagol uzrokovanja sadrži i druge semantičke komponente, primarno načina ostvarenja radnje (*syng*

noen i søvn - 'uspavati koga pevanjem', *sitte stolen i stykker* - 'slomiti stolicu (dugotrajnim) sedenjem').

Osim rezultativnih konstrukcija, pod ovaj tip KK bi se formalno mogle podvesti i one konstrukcije koje Faarlund et al. (1997:750) smatraju *leksikalizovanim spojevima*: *få løs* ('otrgnuti, odvaliti'), *gjøre ferdig* ('završiti'), *gjøre klar* ('pripremiti'), *gjøre i stand* ('urediti'), *sette fri* ('osloboditi'), *slippe løs* ('pustiti') (up. i leksikalizovane spojeve sa glagolom *slå* ('udarati'): *slå sund* ('razbiti'), *slå i stykker* ('razbiti'), *slå i hjel* ('ubiti'), *slå helseløs* ('osakatiti')). U ovu grupu možemo ubrojiti i *funkcionalne glagolske spojeve* sa kauzativnim glagolima *sette* ('staviti'), *legge* ('položiti') i *bringe* ('dovesti'): *sette fri* ('osloboditi'), *sette i stand* ('urediti'), *sette i brann* ('zapaliti'), *sette flekk på noe* ('isflekatati nešto'), *legge maktesløs* ('ostaviti bez snage'), *bringe i fokus* ('staviti u fokus'). Mnogi ovakvi leksikalizovani spojevi takođe mogu sa svojim ko-komponentama ulaziti u sistem kauzativ-inkoativ-stativ: *sette barn på en* ili *gjøre en med barn* ('napraviti kome dete'): *bli med barn* ('ostati u drugom stanju'): *være med barn* ('biti u drugom stanju')/*sette i gang* ('pokrenuti'): *komme i gang* ('pokrenuti se'): *være i gang* ('biti u pokretu, raditi', o mašini ili procesu)/*bringe i fokus* ('staviti u fokus'): *komme i fokus* ('dospeti u fokus'): *stå/være i fokus* ('biti u fokusu')/*sette en i beknip* ('dovesti nekoga u nevolju'): *komme i beknip* ('dospeti u nevolju'): *være i beknip* ('biti u nevolji').

Poslednja relevantna podvrsta konstrukcija s objekatskim predikativom koja se može smatrati kauzativnom jeste tzv. *få*-pasiv, inače jedina konstrukcija koju Faarlund et al. (1997:849) nazivaju kauzativnom konstrukcijom. To su konstrukcije sa glagolom *få* i participskom sintagmom na mestu objekatskog predikativa: *Per fikk jobben gjort* ('Per je završio posao/Per je dao da se posao obavi')/*Hun fikk brudekjolen renset* ('Dala je venčanicu na hemijsko čišćenje')/*Jeg fikk hunden vaksinert i dag* ('Danas sam vakcinisao psa'). Ova konstrukcija u norveškom jeziku izražava tipično semantički tip *benefaktivne kauzacije*, pri čemu se formalno ne kodira kauzant koji se kao nemarkirani sprovodnik radnje uklanja iz semantičkog i pragmatičkog fokusa.

3.3 Analitičke konstrukcije sa predloškom sintagmom

Manju podgrupu analitičkih KK može činiti još jedna konstrukcija sa pomoćnim ili drugim generičnim KG i pseudokauzativnim glagolima na mestu predikata i adverbijalom u obliku predloške sintagme: *Hun tvang ham ned i sengen* ('Naterala ga je u krevet')/ *Han stoppet NN [...], for deretter å beordre ham bak en hekk*

(‘Zaustavio je NN lice [...] da bi mu zatim naredio [da ode] iza žive ograde’)/*Venninna mi fikk meg opp på beina, og vi sa det gikk bra* (‘Prijateljica me je podigla na noge i rekla smo da je sve u redu’).

Ove konstrukcije označavaju situacije u kojima kauzant kodiran na mestu direktnog objekta treba (sam) da izvrši aktivnost označenu izostavljenim glagolom kretanja.

4. Kontinuum KK

Iako u literaturi i dalje dominira tradicionalna podela na tri tipa KK, još odavno je uočeno da ovakva stroga tipološka klasifikacija nije dovoljna. Stroga podela sprečava svrshodnu kontrastivnu analizu jer jezici ne moraju nužno isti kognitivni domen formalno raščlaniti na istovetni način. Osim toga, čak i na nivou strukture pojedinačnih jezika se pokazuje da se u svetlu prototipičnosti svaka konstrukcija može posmatrati kao kontinuum formalne kompleksnosti, a i svaka je gradirana, tj. čini novi kontinuum unutar sebe (up. Comrie 1989:167, Shibatani & Pardeshi 2001:153 i dalje). Raspoređenost KK na formalnom kontinuumu zavisi prvenstveno od sintetičnosti/analitičnosti forme i stepena gramatikalizacije konstrukcije.

Polazeći od već definisanih tipova KK, može se uočiti da se na jednom kraju skale nalazi najmanje kompaktna struktura, analitički kauzativ sa dva glagola u dve odvojene klauze. Nešto kompaktniji je prototip analitičkog kauzativa u germanskim jezicima, perifrastična konstrukcija sa složenim predikatom, nakon čega sledi morfološki kauzativ u kome se razaznaju odeljeni elementi kojima se kodiraju S_1 i S_2 , na nivou manjem od lekseme, ali koji su fuzirali u jednu strukturu. Na samom kraju skale nalazi se leksički kauzativ, kod kog nema formanta koji bi na bilo koji način ukazao na bilo koji element KS.

Ipak, postoji niz slučajeva koji zahtevaju dodatnu eksplikaciju u vezi sa ovom podelom, a jedno od glavnih pitanja tiče se statusa KK sa dopunskim predikativom. Čini se da ima nekoliko razloga za zapostavljenost ovih konstrukcija u sistemu (analitičnih) KK. Prvim razlogom može se smatrati neopravdano zapostavljanje prideva i imenica kao rezultata uopšte.

Drugi razlog može biti stepen analitičnosti ovih konstrukcija koji dovodi do toga da se u kauzativističkoj literaturi slične konstrukcije posmatraju kao analitične u manjem ili većem stepenu. One su s jedne strane analitične jer se S_1 i S_2 eksplicitno kodiraju odvojeno, što je najizraženije u slučajevima sa rezultativnim/faktivnim konstrukcijama tipa *kle noen/seg naken* (‘skinuti nekog/se’). Sličnost sa morfološkim

kauzativom ističe, između ostalog, i Haspelmath (1987:4). Razmatrajući odnos kauzativa i dekauzativa, slične konstrukcije smatra morfološkom ekvipolentnom opozicijom u kojoj su oba člana para markirana, a ekvipolentnim smatra i parove koji sadrže različite pomoćne/generične glagole. Upotreba pomoćnih glagola doprinosi gramatikalizaciji konstrukcije, a kauzativno značenje se tada obično izražava glagolima sa primarnom semantikom 'činiti' ili 'pustiti' i 'davati' (za permisiv). Neki drugi autori (up. Viberg 1983:8, 2006:250 i Greenall 2004:33) idu pravcem semantike datih konstrukcija, i analiziraju ih kao slične leksičkim kauzativima (Greenall: *multiword verbs*) (up. i relativno veliku zastupljenost leksikalizovanih spojeva u ovoj vrsti analitičkih KK). U konstelaciji učesnika situacije su, pak, ove konstrukcije zaista nešto manje analitične jer se ne realizuje uloga kauzanta, već pacijensa.

Treći razlog bi mogla biti činjenica da produktivna veza glagola *gjøre* sa objekatskim predikativom ima i svoje dekauzativne sintagmatske parnjake, za razliku od tipičnih analitičkih KK sa glagolom *få*. Na taj način bi ove konstrukcije u sistemu kauzativ-inkoativ-stativ⁵ imale produktivne nizove realizovane pomoću komponenti *bli* ('postati') i *være* ('biti'): *gjøre sint* ('razljutiti') – *bli sint* ('razljutiti se') – *være sint* ('biti ljut/ljutiti se')/ *gjøre søvniig* ('činiti pospanim') – *bli søvniig* ('postati pospan') – *være søvniig* ('biti pospan').

Kada se svi ovi razlozi skupno razmatraju, postaje jasnije zašto se na kontinuumu KK on u literaturi smatra manje analitičnim, čak bližim sintetičkim kauzativima (up. tačku 4). Posmatrajući ove konstrukcije u sistemu kauzativ-inkoativ-stativ, Viberg ih smatra leksikalizovanima. Osim toga, ako se posmatraju kao višečlane lekseme, uočava se da u drugim jezicima vrlo često imaju jednoleksemske ekvivalente (*gjøre sint* – *razljutiti*, *gjøre myk* – *omekšati*, *gjøre rød* – *crveniti*, *gjøre gal* – *izludeti*, *gjøre mett* – *zasititi*), a i unutar jednog jezičkog sistema popunjavaju leksičke lakune (*bleke* 'blediti', *sverte* ('crniti'), *hvitte* ('beliti'), ali: *gjøre rød* 'crveniti', *gjøre gul* 'žutiti').

---

⁵ Pod ovim sistemom se u kognitivističkoj kauzativistici podrazumeva idealizovani kognitivni model interne strukture prostih događaja zasnovan na tri kauzativno-aspektualna tipa glagola (Croft 1991:262-263). Iz leksičko-semantičke perspektive se formiranjem ovakvog sistema prevladavaju tradicionalne poteškoće svrstavanja kauzativa u jedan tip događaja, tako što se kauzacija posmatra kao sistemska komponenta ili komponenta dinamičkog podsistema (Viberg 1983a), tj. opštija značenjska komponenta koja je zajednička većem broju semantičkih polja. Komponenta kauzacije, kao kakva supra-komponenta, tako prožima više semantičkih polja i ne utiče na pripadnost lekseme određenom semantičkom polju. Osim toga, ove dinamičke komponente se u norveškom jeziku ne realizuju samo na glagolima, već mogu zahvatiti i veoma produktivne sisteme složenih predikata. Tako se u kombinaciji sa apstraktnim imenicama formiraju dinamički kontrasti formirani pomoću bazičnih glagola posedovanja *ha* ('imati'), *få* ('dobiti') i *gi* ('dati'), a pridevi ulaze u sistem složenih predikata uz glagole *være* ('biti'), *bli* ('postati') i *gjøre* ('činiti').

5. Zaključak

U norveškoj lingvistici, a i skandinavističkoj uopšte, još uvek nisu zadovoljavajuće opisani ni formalni ni semantički aspekti kauzativnosti kao jezičke kategorije. Višedecenijska ispitivanja kauzativnosti, prvenstveno u tipološkom svetlu, omogućavaju da se u norveškom jeziku izdvoji relativno jasno jezgro koje bi činilo prototipičnu analitičku KK. Analitičkim kauzativom u norveškom mogu se smatrati one konstrukcije koje odvojeno kodiraju S_1 i S_2 , pri čemu je konstrukcija u izvesnoj meri gramatikalizovana. Predikat rezultata je iskazan pomoćnim kauzativnim glagolima *få* i *gjøre*, a na osnovu strukture dopune mogla su se izdvojiti tri osnovna podtipa koju ovakav nesamostalni pomoćni glagol zahteva: kauzativ sa infinitivskom sintagmom (*Røyken fikk meg til å hoste*), kauzativ sa imenskom rečju/sintagmom (*Varme gjør meg svett*) i kauzativ sa predloškom sintagmom (*Vi fikk henne opp på beina*). Stepennost analitičnosti KK je gradabilna kategorija, pri čemu se analitičke konstrukcije mogu stepenovati ka većoj perifrastičnosti (biklauzalne konstrukcije) i većoj sintetičnosti (leksikalizovane analitičke KK). Dalja istraživanja ove tematike trebalo bi prvenstveno da doprinesu daljoj razradi ovih osnovnih tipova KK, kao i osvetljavanju korelacije između tipa analitičke KK i semantičkog tipa kauzacije koji se njom iskazuje.

Literatura

- Comrie, B. (1989). *Language universals and linguistic typology. Syntax and morphology*. Chicago: University of Chicago Press.
- Croft, W. (1991). *Syntactic Categories and Grammatical Relations. The Cognitive Organization of Information*. Chicago: The University of Chicago Press.
- Faarlund, J.T., Lie, S., & Vannebo, K. I. (1997). *Norsk referansegrammatikk*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Frawley, W. (1992). *Linguistic Semantics*. New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates.
- Golden, A., Mac Donald K., & Yen E. (2008). *Norsk som fremmedspråk. Grammatikk*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Greenall, R. T. (2004). *A minimalist analysis of English and Norwegian psych-verbs*. Trondheim: NTNU [doktorska disertacija]
- Hagen, J. E. (2000). *Norsk grammatikk for andrespråklærere*. Oslo: Gyldendal Akademisk.

- Haspelmath, M. (1987). *Transitivity alternations of the anticausative type*. Universität zu Köln: Institut für Sprachwissenschaft (Arbeitspapier nr. 5, Neue Folge).
- Haspelmath, M. (1993). More on the typology of inchoative/causative verb alternations. U B. Comrie, & M. Polinsky (ur.), *Causatives and Transitivity* (str. 87-111). Amsterdam: John Benjamins Publishing Company.
- Kulikov, L. I. (2001). Causatives. U M. Haspelmath et al. (ur.), *Language Typology and Language Universals* (2. tom, str. 886-898). Berlin:Walter de Gruyter.
- Loewenthal, J. (2003): Meaning and use of causeless causative constructions with *laten* in Dutch. U A. Verhagen, & J. van de Weijer (ur.), *Usage-Based Approaches to Dutch. Lexicon, grammar, discourse* (str. 97-129). Utrecht:LOT.
- Недялков, В.П., & Сильницкий, Г.Г. (1969). Типология каузативных конструкций. U А.А.Холодович (ur.), *Типология каузативных конструкций. Морфологический каузатив* (str. 5-19). Ленинград:Наука.
- Rackevičienė, S. (2005). Typology of Morphological Causatives in Lithuanian, Finnish and Norwegian. *Norsk Lingvistisk Tidsskrift*, 23, 55-74.
- Rawoens, G. (2007). *Kausativa verbkonstruktioner i svenskan och nederländskan. En korpusbaserad syntaktisk-semantisk undersökning*. Universiteit Gent [doktorska disertacija]
- Shibatani, M., & Pardeshi P. (2001). The Causative Continuum. U M. Shibatani (ur.), *The Grammar of Causation and Interpersonal Manipulation* (str. 85-126). Amsterdam: John Benjamins Publishing Company.
- Verhagen, A., & Kemmer S. (1997). Interaction and causation: Causative constructions in modern standard Dutch. *Journal of Pragmatics*, 27, 61-82.
- Viberg, Å. (1983). Studier i kontrastiv lexikologi. U Å. Viberg (ur.), *Studier i kontrastiv lexikologi: perceptionsverb, SSM report 8* (str. 5-20). Stockholm: Institutionen för lingvistik, Stockholms universitet.
- Viberg, Å. (2006). What One Verb Can Do: The Swedish Verb *göra* in a Crosslinguistic Perspective. U M.Suominen et al. (ur.), *A Man of Measure. Festschrift in the Honour of Fred Karlsson* (str. 243-257). Turku:The Linguistic Association of Finland.

Abstract

CLASSIFICATION OF VERBAL CAUSATIVE CONSTRUCTIONS IN NORWEGIAN: ANALYTIC CAUSATIVE

Although the linguistic literature on causatives and causative constructions is one of the most comprehensive ones in the last 40 years, this topic has never been of major interest in Norwegian linguistics. Even today the use of terms causative/causative verb/causative construction, as well as formal and semantic analysis of causation as linguistic category remain inadequately explained and terminologically somewhat misleading. This paper provides a review and analysis of analytic causative constructions in modern Norwegian, as well as their place among other types of causatives (morphological and lexical). The analytic causative construction is the one which encodes the two causative subevents (the causing subevent and the caused subevent) separately, but not necessarily in two separate clauses. The causing subevent is expressed by the auxiliary causative verbs *få* and *gjøre*, and the constructions are further distinguished by the kind of complement the auxiliary verb requires: infinitive complement (*Røyken fikk meg til å hoste*), nominal phrase (*Varme gjør meg svett*) or prepositional phrase with the motion verb left unexpressed (*Vi fikk henne opp på beina*). The analytic constructions express degree-membership and can be graded according to the position they have on a formal causative continuum, and can thus lean towards more periphrastic constructions (biclausal causatives) or more synthetic constructions, which is the case with many more or less lexicalized constructions with nominal phrase complements.

Key words: causative construction, analytic causative, auxiliary causative verb, Norwegian language.